

5-SHO‘BA TEXNOLOGIYALAR VA BARQAROR RIVOJLANISH

KOMPYUTER TEXNOLOGIYALARINING BOLALAR ONGIGA TA’SIRI

Sharafitdinov Abdulla XXX

O‘zbekiston Milliy universitetining Jizzax filiali

sharafitdinovabdulla@gmail.com

Eshqulova Nargiza Ximmataliyevna

O‘zbekiston Milliy universitetining Jizzax filiali talabasi

eshqulovaopa@gmail.com

Annotatsiya: Bugungi globallashuv jarayonlari kun-kundan ortib bormoqda. Ushbu maqolada kompyuter texnologiyalarining bolalar ongiga ta’sirining dolzarb ijtimoiy-psixologik xususiyatlari ochib berishga harakat qilingan.

Kalit so‘zlar. Texnologiya, internet ta’siri, internetga qaramlik, kognitiv rivojlanish, xavfsizlik.

Insoniyat tarixidagi eng katta ixtirolardan biri elektromagnetizm qanday ishlashini tushunish edi. Mashhur serb ixtirochi Nikola Tesla 1894-yilda elektr tokini simlarsiz o‘tkazish yo‘lini kashf etgan g‘ayratli texnologik daho edi. Bu texnologiya o‘z vaqtidan ancha oldinda edi va afsuski, simsiz energianing siri taniqli ixtirochining o‘zi bilan birga vafot etdi, ammo bu boshqalar uning ishini qayta yaratishga urinishlariga to‘sqinlik qilmadi. Bugungi kunda bizda dunyoning hayot tajribasini o‘zgartirgan juda ko‘p texnologiyalar mavjud.

Internet - shubhasiz, ushbu ro‘yxatdagi eng katta texnologiya. Internet odamlarning ma’lumot olish usullarini va muloqot qilish usullarini yaxshiladi. Internet hayotimizning kundalik qismidir. Jamiyat sivilizatsiyasi ortib borishi, fan-texnika taraqqiyoti sezilarli darajada ortib bormoqda. Bu esa nafaqat kattalarning balki bolalarning ongiga ham ta’sir qilib borayotganligini kuzatishimiz mumkin. Bu kabi holatlar albatta barchamizning e’tiborimizni tortadi[1-2].

Internet ta’sirining afzalliklari. Bolalar o‘zlarining akademiklarini ijobiy oshirish uchun internetdan foydalanishlari mumkin. Ular maktablarda o‘qitiladigan turli fanlar bo‘yicha qo‘shimcha ma’lumotlarga kirishlari mumkin. Internetdagi keng ko‘lamli hujjatlarni o‘qish bolalarga o‘z mahoratini oshirish imkonini beradi. Ularning ijodkorligi, shuningdek, onlayn o‘yinlar va o‘quv materiallari orqali yaxshilanadi. Internet, shuningdek, elektron pochta xabarlari, ijtimoiy media va chat platformalarining muloqot usuli sifatida joriy etilishi tufayli bolalarning muloqot qilish usullariga ta’sir ko‘rsatdi. Bu bolalarning muloqot qobiliyatlarini yaxshilashga yordam beradi va boshqalar bilan do‘stlikni rivojlantiradi. Bu ular o‘zlarini ifoda etganda, mehnat bozorida katta rol o‘ynaydi[3].

Internetdan foydalanishning kamchiliklari. Internet bolalarning muloqotiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Internetga haddan tashqari qaramlik bolalarni an'anaviy yuzma-yuz muloqotdan voz kechishga majbur qiladi. Bu ularning oilalari va do'stlari bilan munosabatlarning keskinlashishiga olib keladi va natijada rivojlanishning pastligi tufayli hatto maktablarida ham qiyin muloqotga olib keladi. Internetdan foydalanadigan bolalar odatda uzoq vaqt o'tirishadi. Bu ularning sog'lig'iga ta'sir qiladi, semirishni kuchaytiradi va ko'rish qobiliyatini yomonlashtiradi. Kompyuter oldida uzoq vaqt o'tirish jismoniy faoliyat uchun vaqtni qisqartiradi va ularni tashqarida o'ynamaslikka olib keladi. Bu, shuningdek, talabalarni har doim o'z xonalarida qulflash va shu bilan ularning ijtimoiy aloqalarini yumshatish orqali o'zlarini dunyoning qolgan qismidan ajratib qo'yishi mumkin. Internetdan foydalanish bolalarga psixologik ta'sir ko'rsatadi, chunki ular yaxshi va yomon ma'lumotlarga duch kelishadi. Ular juda zo'ravon o'yinlar va dasturlarga duchor bo'lishlari mumkin. Bu tajovuzkor xatti-harakatlarga, boshqalarni qo'rqitishga va hatto qaroqchiga aylanishga olib keladi. Bundan tashqari, internetda nafratli xabarlardan doimiy foydalanish, pornografik videolar va haqoratlarning mavjudligi ongga ta'sir qilib, giyohvandlik va boshqa salbiy illatlarni keltirib chiqaradi[4].

Kognitiv rivojlanish. Internetdan foydalanish yosh bolalarning kognitiv rivojlanishiga ta'sir qiladi. Ular fakt va fantastikani ajrata olmaydi. Har bir inson o'zi xohlagan narsani internetda hech qanday filtrlashsiz nashr qilish huquqiga ega, bu bolalar uchun yomon va yaxshini farqlashini qiyinlashtiradi. Uy vazifasini bajarishda qiynalayotgan o'quvchilar internet manbalaridan ma'lumot olish oson bo'lgani uchun plagiat qilishlari mumkin. Internetdan foydalanish voyaga yetmagan bolalarning hozirgi avlodini qullikka aylantiradi. Ularga ham ijobiy, ham salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bolalar o'z bilimlarini kengaytirishlari, ijodkorlikni yaxshilashlari va muqobil muloqot usullarini o'zlashtirishlari mumkin. Biroq, kamchiliklar internetdan foydalanishning afzalliklaridan kelib chiqadi, shuning uchun xavfsiz jamiyatni ta'minlash uchun bolalarning internetdan foydalanishini tartibga solish muhim bo'ladi[5-6].

Texnologiyaning yomon tomonlari haqida gapirganda, birinchi navbatda bolalar esga tushadi. Agar kattalar texnologiyani zararli tarzda ishlatasa, biz uni "ongsizlik" o'rniga "tanlash" deb atashimiz mumkin. Ammo bu bolalar uchun farq qiladi, chunki ular odatda texnologiyaning noto'g'ri foydalanish natijasida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan salbiy oqibatlarini bilishmaydi. Shu sababli, biz kattalar uchun texnologiyaning mumkin bo'lgan ijobiy va salbiy ta'siri haqida ba'zi eslatmalar bermoqchimiz.

Ota-onalarni o'ylantirayotgan ba'zi savollar: texnologiya bolalar uchun qanday ishlaydi, texnologiya bolalar uchun yaxshi yoki yomonmi, bolalar uchun internetda qanday qilib xavfsiz qolish kerak? Aslida, javoblar juda oddiy. Muayyan yoshga qadar texnologiya smartfonlar, planshetlar va kompyuterlarga tegishli[7].

Internet xavfsizligi bo'yicha ko'rsatmalarni qo'llash hamda bolalar yoki bolalar uchun to'g'ri ilovalar, veb-saytlar va o'quv o'yinlarini tanlash orqali siz bolalar uchun internet xavfsizligini ta'minlay olasiz. Shunday qilib, siz Internetning bolalarga ta'sirini

yaxshiroq yo'naltirishingiz mumkin.

Barcha ota-onalar bolalar hayotini yaxshi yoki baxtsiz qiladigan raqamli texnologiya ekanligini bilishni xohlashadi. Texnologiyaning bola rivojlanishiga ijobiy va salbiy ta'siri haqida gapirishdan oldin, texnologiya nimani anglatishini aniqlaylik: Texnologiya - bu odamlarning ehtiyojlari uchun asbob-uskunalar va jihozlarni ishlab chiqarish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, uslub va texnikadir. Busiz hayotni deyarli hech birimiz tasavvur qila olmaymiz. Ushbu ta'rifga asoslanib, biz faqat texnologiyaning ijobiy ta'siriga e'tibor qaratishimiz kerak deb o'ylashimiz mumkin; ammo, ongsiz foydalanish holatida, biz ham uning salbiy ta'siriga juda yaxshi duch kelishimiz mumkin[8-9-10].

Onlaynda vaqt o'tkazish yosh avlod uchun zarur bo'lgan texnik ko'nikmalarni egallashi uchun muhim ahamiyatga ega. Bu ularga kengroq jamiyatda to'liq ishtirok etishi va o'sha avlodning ijtimoiy ko'nikmalarini o'rganishi mumkin bo'lgan raqamli asrda malakali fuqarolar bo'lish imkonini beradi. Shuningdek, ular do'stlar va tanishlarning murakkab onlayn tarmog'iga ega bo'lishga moslashishni o'rganadilar. Ijtimoiy tarmoqlar yoshlar tomonidan ilgari o'ylamagan ijobiy yo'llar bilan foydalanilmoqda. Bu shunchaki ijtimoiylashuv vositasi emas, balki bolalar va o'smirlar o'zlarini ijodiy ifoda etish, kengroq auditoriya bilan muloqot qilish va o'rganishning yangi usulini topdilar.

Odamlar ommaviy axborot vositalaridan o'zlarining ijtimoiy nuqtayi nazaridan foydalanadilar, lekin bolalarda tegishli bilim yo'q. Aloqa texnologiyasining ijtimoiy kontekstida ota-onalarning ta'siri bolalarning ijtimoiy rivojlanishida juda muhimdir. Biroq, ijtimoiy nuqtayi nazardan, odamlar orasida Internetdan foydalanish hali ham juda past ekanligi ko'rsatilgan. Juda ko'p tadqiqotlarda ota-onalarning farzandlari Internetdan qanday qilib xavfsiz tarzda foydalanishini aniqlashda katta muammo borligini aniq ko'rsatdi. Natijalar shuni ko'rsatganki, boshlang'ich sinf o'quvchilarining aksariyati 91% uyda internetdan foydalanadilar va ular yetarli darajada va yetuklik darajasi yo'qligi sababli bolalar Internet bilan bog'liq xavflarni boshqarishga qodir emasligi ko'rsatilgan[11-12].

Ijtimoiy tarmoqlar bolalarning o'rganish usullarini ham o'zgartiradi. Bu ko'proq tengdoshlarga asoslangan ta'lim usulini joriy qiladi, bunda talabalar tengdoshlaridan o'rganishga undaydi. Ular doimo o'zaro aloqada bo'lib, bir-birlariga fikr bildiradilar, bu esa ularning o'quv jarayonini yaxshilaydi. Ular, shuningdek, kattalardan ko'ra, bir-birlaridan o'rganishga ishtiyoqlidirlar. O'rganish endi nafaqat ularning ota-onalari yoki o'qituvchilari tomonidan emas, balki yangi manbalardan olinishi mumkin. Bu o'rinda albatta nazorat (o'z-o'ziga nazorat va kattalar tomonidan qaratib boriladigan e'tibor) muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Шарафитдинов А. и др. Проблема застенчивости у ребенка и ее устранение //Образование и воспитание. –2020. –No. 2. –С. 64-66.

2. Шарафитдинов А. и др. Формирование у учеников чувства общности //Образование и воспитание. –2020. –No. 2. –С. 66-67
3. Маджидов Дж Б, Маджидова В, Шарофиддинов А . Социальный интеллект как совокупность способностей, обеспечивающих адаптацию личности в обществе. страницы: 22-24 источник: актуальные вопросы современной психологии материалы международной научной конференции. 2017
4. Sharafitdinov Abdulla, Qurbonboyev Miraziz Zulxaydar o'g'li Psychological Characteristics of DecisionMaking in Management Global Scientific Review A Peer Reviewed, Open Access, International Journal www.scientificreview.com Volume 1, February 2022 ISSN (E): Pending
5. Sharofitdinov, A. (2022). BOSHQARUV JARAYONIDA QAROR QABUL QILISHNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 2(6). извлечено от <https://ppmedu.jspi.uz/index.php/ppmedu/article/view/5405>
6. Sharafitdinov Abdulla Qarshiboyev Sardor Alisher ugli 2022, The role of family in the formation of learning motivation for adolescents. Texas Journal of Multidisciplinary Studies ISSN NO: 2770-0003 <https://zienjournals.com> Date of Publication: 30-03-2022
7. Sharofitdinov, A. (2022). O'SMIRLARDA JINOYATCHILIK XULQINING KELIB CHIQISHI . Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 2(6), 78-81. извлечено от <https://ppmedu.jspi.uz/index.php/ppmedu/article/view/5489>
8. Abdulla, S. (2022, March). THE ROLE OF FAMILY IN THE FORMATION OF LEARNING MOTIVATION FOR ADOLESCENTS. In *Conference Zone* (pp. 286-288).
9. Sharofitdinov, A. (2022). OILADA SIBLING MAQOMI MUNOSABATLARINING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 2(3).
10. Sharofitdinov, A., & Umidjon, Y. (2022). SHAXSIY KAMOLOTDA ART-TERAPEVTIK MASHQLAR. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 2(3).
11. Sharofitdinov, A. (2022). Destruktiv xulq-atvor paydo bo 'lishi va shakllanishining ijtimoiy psixologik omillari. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 2(3).
12. Sharofitdinov, A. (2022). SPORT BILAN SHUG'ULLANUVCHI BOLALARNING HISSIY-IRODAVIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 2(5).